כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסודשיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת בראשית ■ כ"א תשרי ה'תשע"ד ■ 25.09.2013 ■ גליון מס' 242

תפוצה לכל קהילות ישראל

האמנם "לסטים אתם"?

/ הגה"צ רבי יצחק הכהן הוברמן זצוק"ל*

רש"י ד"ה בראשית: אמר רבי יצחק לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם כו', אלא משום כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים, שלא יאמרו לישראל ליסטים אתם שכבשתם ארץ ז' אומות, ישראל יאמרו להם כל הארץ של הקב"ה, ברצונו נתנה לכם וברצונו נטלה מכם ונתנה לנו.

וראיתי בכתב יד הגאון הקדוש מהרי"ז אדמו"ר דסוקולוב זצ"ל, שהקשה, מה זה גנות לישראל, והלא כן הוא דרך כל העולם, שמלך גיבור כובש ארץ (של) מלך החלש ממנו, ויכולים בני ישראל להשיבם: מכם למדנו שגם כן ארצכם הייתה מוחזקת בידי אחרים ואתם כבשתוה מהם. ובהכרח תאמרו שאין זו גזילה אלא מנהג עולם. ומתרץ בדרוש גדול על דרך החסידות.

ונראה לעניות דעתי בדרך פשוט, אחר הדקדוק אומרו ארץ "ז' אומות", והיה לו לומר ארץ כנען כאשר נקרא בתורתנו הקדושה? אך ידוע דבארץ ישראל היו ל"א מלכים בפרט, ובכלל נחלקו לז' ראשי האומות, הוא סוד כל בחינות הרע כידוע ליודעי חן (ספר הליקוטים דברים נה, א). הרי דכל אחד מז' האומות היה מחובר כבר מכמה מלוכות קטנות. וישראל היו גם כן אומה קטנה, כעדות הכתוב (דברים ז, ז) כי אתם המעט מכל העמים. ועל ידי זה יאמרו להם אומות העולם לישראל, לסטים אתם שכבשתם ארץ "שבע" האומות, דמה לכם ארץ גדולה כל כך, דאף אם תאמרו שאתם גם כן אומה גדולה ולא יספיק לכם חלק מהל"א, אבל חלק מהז' בודאי יספיק לכם, ואם כן, לא כמנהג העולם תתנהגו רק כלסטים שנכהלים להון של אחרים אף באין הכרח. ועל זה ישיבו בני ישראל תשובה ניצחת, כל הארץ של הקב"ה, ברצונו נתנה לכם, היינו שלא תחשבו דמה שכבשתם אחד ארץ חברו, היה רק מרצונכם שהוצרכתם לנחלה, ומנהגו של עולם דמלך המבקש נחלה לעמו הולך וכובש את ארץ אחד המלכים החלש ממנו, לא כן הוא, אלא הקב"ה ברצונו ובהשגחתו נתנה לכם, בידעו שתקון העכשוי הנצרך לארץ הזאת שייך לכם. (ועל כן אמרו חז"ל (סוטה מז, א) חן המקום על יושביו, והדבר נפלא מאד, כאמרם ז"ל שם דאף על פי שהארץ משכלת וגרועה ביותר היתה מקובלת על יושביה יותר מארץ אחרת הטובה ממנה, והסיבה היא כנ"ל שהיושבים יש להם שייכות אל המקום והמקום אל היושבים). וכיון שהכל ברצונו יתברך, ואם עתה נטלה מכם ונתנה לנו, זה אות או שכבר תיקנתם מה שהיה עליכם לתקן בה, או קלקלתם, ובידעו יתברך שרק אנו מסוגלים לזה, נתנה לנו. וכיון שהקב"ה בהשגחתו הפרטית נתנה לנו שוב, אין להקשות למה לכם ארץ גדולה כל כך, שהרי הוא יתברך יודע האמת, ובאם הוא עשה כן בודאי יודע שכך צריך להיות, וכן טוב ואין שום עוול בידינו, והבן.

*המכונה: "הצדיק מרעננה". מתוך ספרו "בן לאשרי-ברכה משולשת". וכתב בחלק א': "והנני מוסר עוד מודעה שהחלטתי להתפלל בל"נ בכל יום על כל אלה שיעיינו בספר ויגידו בשמי ד"ת לאחרים, שיוושעו מכל צרה שצריכים ישועה בעוה"ז ובעוה"ב. ■

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

אשר ברא אלקים לעשות
עולמנו לא נברא במקרה אלא בתכנון עח פי תכנית מראש, דבר זה לומד ריש לקיש מסיום בריאת העולם...
המשך בעמ' 2

שו"ת קיץ
באכילת 'אדממה' בשבת יש איסור של מלאכת 'דש' בשבת. האם הרב שמע על כך שיש לאסור אכילת 'אדממה' בשבת?...
המשך בעמ' 2

סיפור לשבת
בראשית: "במעיל ישן וזוג מגפיים"
דרש רבי אלעזר בן עזריה: "הקהל את העם" וכו' - אם אנשים באים ללמוד, נשים באות לשמוע...

הנחש מסתפק במועט...
משל נפלא אמר המגיד מבאר זצ"ל: מעשה באדם כילי עירי, קמצן קפוץ יד שלא מלאו ליבו...
המשך בעמ' 3

שביבים

- לפי שראה רק שניים
- והות באדם לרוח ממללא
- עצה מן התורה
- "בך לבד בטחנו"
- וכעתה כן אז - השפלים הללו!!!

המשך בעמ' 5

בסודשיח
כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

אשר ברא אלקים לעשות

/ הרב יעקב הלוי פילבר

עולמנו לא נברא במקרה אלא בתכנון עח פי תכנית מראש, דבר זה לומד ריש לקיש מסיום בריאת העולם בו כותבת התורה (בראשית א לא): "וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד, ויהי ערב ויהי בוקר יום הששי". בעוד ששאר ימי הבריאה נכתבו בלא ה"א הידיעה (יום אחד, יום שני, יום שלישי וכך הלאה), ואילו ביום ששי מדגישה התורה את היום בה"א הידיעה: "יום הששי", מה נשתנה יום ששי זה מכל שאר הימים? שאלה זו שאל ריש לקיש במסכת שבת (פח-א): "ה"א יתירה למה לי?" ועל כך הוא משיב: "מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר להם: אם ישראל מקבלים את התורה אתם מתקיימין ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו". וכוונתו שכאן רומזת התורה ליום ששי היותר מפורסם בעולם והוא יום הששי בסיון, יום שניתנה בו תורה לעולם על ידי עם ישראל. ועל דרשה זו נשאלת השאלה: מדוע קיום העולם או חלילה אפסותו מותנים בהסכמתם או אי הסכמתם של ישראל לקבל את התורה? אפשר להבין שאם היינו אומרים שעם ישראל עצמו ייענש אם לא יקבל את התורה, כמו שמובא שם בגמרא: "מלמד שכפה הקדוש ברוך הוא עליהם את ההר כגיגית, ואמר להם: אם אתם מקבלים התורה - מוטב, ואם לאו - שם תהא קבורתכם". אבל מדוע על העולם לשוב לתוהו ובוהו אם ישראל אינם מקבלים את התורה, מהו הקשר בין בריאת העולם לקבלת התורה?

את הקשר הזה מוצאים אנו בדברי מדרש אחר (ילק"ש בראשית א): "התורה אמרה אני הייתי כלי אומנותו של הקב"ה. בנוהג שבעולם מלך בשר ודם, בונה פלטרין ואינו בונה אותו מדעת עצמו, אלא מדעת האומן, והאומן אינו בונה מדעת עצמו אלא דיפטראות ופינקסאות יש לו לידע היאך הוא עושה חדרים והיאך הוא עושה פשפשין, כך היה הקב"ה מביט בתורה ובורא את העולם. והתורה אמרה: בראשית - בי ראשית, ברא אלקים, שנאמר: בראשית ברא אלקים. ואין ראשית אלא תורה, כד"א: ה' קנני ראשית דרכו." ואכן כך דרכו של עולם, כאשר בונים מבנה, אין בונים תחילה את הבניין ורק אח"כ מחליטים מה יהיה ייעודו של הבניין. אלא תחילה קובעים מהו ייעוד הבניין ובהתאם לייעוד מכינים תכנית ומסתכלים בתכנית ועל פיה בונים את המבנה. כך נהג הקב"ה עם בריאת עולמו, "תורה קדמה לעולם", תחילה ברא את התורה שהיא התכנית והייעוד של הבריאה, ואז הקב"ה הסתכל בתורה ועל פיה ברא את העולם. לפי ההסבר הזה הבריאה אינה מטרה אלא אמצעי להגשים בה את מטרות התורה, על כן אם ישראל לא יקבלו את התורה, ובלי התורה תהיה הבריאה חסרת משמעות ושימוש, ודבר שאין בו שימוש אין לו זכות קיום, וחפץ ללא שימוש יש להחזירו לתוהו ובוהו.

לפי זה אנו מבחינים בבריאה בשני שלבים: האחד, שלב התכנון - "הסתכל הקב"ה בתורה". והשניה, הוא שלב הביצוע וההגשמה - "וברא עלמא". וכאן נשאלת השאלה: האם הביצוע תואם את התכנון או שקיים בבריאה פער בין הביצוע לתכנון? לכאורה אין מקום לשאלה זו, כי אילו היה מדובר בבשר ודם שהוא מוגבל במעשיו היה מקום לאפשרות שהביצוע יהיה פחות מהתכנון, אבל אצל הקב"ה שהוא כל יכול, לכאורה אי אפשר לביצוע שיהיה פחות מהתכנון, ולמרות זאת אנו רואים מהמקורות שיש פער בין תכנון הבריאה לביצוע, כמו דברי רש"י (בראשית א-א הלקוחים מהמדרש ב"ר פי"ב טו): "ברא אלקים - ולא אמר ברא ה', שבתחילה עלה במחשבה לברוא אותו במידת הדין, ראה שאין העולם מתקיים, הקדים מדת רחמים ושיתפה למדת הדין, היינו דכתיב (להלן ב ד) ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים". או דוגמא נוספת כמו דברי רש"י (שם יא): "עץ פרי – שיהא טעם העץ כטעם הפרי, והיא לא עשתה כן, אלא (פסוק יב) 'ותוצא הארץ עץ עושה פרי', ולא העץ פרי". ונשאלת השאלה מהי הסיבה לפער הזה, מדוע לא ברא הקב"ה את עולמו מלכתחילה בשלמות אלא בחסרון? תשובה לכך מצויה בדברי הכתוב: "אשר ברא אלקים לעשות", כי אילו נברא העולם מלכתחילה בשלמות לא היה לנו בני אדם מה לעשות בעולם, על כן ברא הקב"ה את עולמנו חסר כדי שאנו בני האדם במעשינו נשלים את החיסרון הזה. והשלמת החסרון הזה של העולם נעשית על ידי קיום רצון ה' המתגלה לנו על ידי התורה במצוותיה ודעותיה. כך שרק עם קבלת התורה אפשר יהיה להשלים את הבריאה - וזהו הקשר בין נתינת התורה לקיומו של העולם.

שו"ת קיץ

הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

שואל אליקים רוב מרחובות: לאחרונה מרבים אצלנו לאכול מאכל הנקרא 'אדממה' (חטיף פולי סויה) בין השאר גם בסעודות שבת. לא מזמן התארח אצלנו בשבת תלמיד חכם שהעיר לי בצנעא לאחר הארוחה כי באכילת 'אדממה' בשבת יש איסור של מלאכת 'דש' בשבת. דבריו התקבלו אצלי בהפתעה גמורה, מאחר שראיתי בבתים רבים שאוכלים 'אדממה' בשבת ואין פוצה פה ומצפצף, ואדרבה פותחים את פיהם (בקדושה?) לאכול מאכל זה. האם הרב שמע על כך שיש לאסור אכילת 'אדממה' בשבת?

תשובה: נראה לענ"ד שאין לחוש לאיסור 'דש' באכילת 'אדממה'[א] בשבת ועיין לקמן.

ביאור: אחת מל"ט מלאכות בשבת היא מלאכת 'דש' ובכלל מלאכה זו גם פירוק הקטניות מהתרמילים שבהם הם גדלים, כמבואר במשנה ברורה בסימן שכ"א[2] אלא אם כן התרמיל עצמו גם כן ראוי לאכילה.

ומשום כך אכן נפסק בספרי ההלכה שבזמנינו: 'אסור להוציא קטניות מתוך תרמיליהן, כגון אפונה או שעועית שכן יש בזה איסור דישה,

אלא אם כן התרמילים ראויים לאכילה, כגון תרמילי אפונה בעודם ירוקים'.[ג]

והנה תרמילי האדממה אינם ראויים לאכילה וכנראה משום כך סבר אותו תלמיד חכם שיש לחוש באכילת האדממה לאיסור של 'דש' אם אכן מפרקים אותם מתרמיליהם בשבת עצמה.

אמנם לאחר העיון נראה שאין בזה איסור, שהנה האחרונים התקשו מדוע אם כן מותר לאכול בוטנים ופיצוחים אחרים בשבת[ד] ולמה שלא נחוש כאן למלאכת 'דש' שהרי אנו מפרקים את האוכל מתרמילו שאינו ראוי לאכילה? ובפרוש שנינו במסכת שבת[ה] 'נוטל אדם את הקורנס לפצוע בו אגוזים בשבת'?

ומחמת קושיא זו ו/או קושיות נוספות[ו] יש מהאחרונים[ז] שטבע יסוד בכל מלאכת 'דש' שיש להבדיל בין מלאכת הבית למלאכת השדה, כלומר מאכל כזה שרגילות לפרק אותו מתרמילו כבר בשדה או במקום ייצורו ולבית של הצרכן המאכל מגיע כבר מקולף ומפורק מתרמיליו, אז במקרה כזה אכן יהיה אסור בשבת לפרק אותו מתרמילו כי זוהי מלאכת 'דש'. אך אם מדובר במאכל שהרגילות היא להביא אותו הביתה כשהוא בקליפתו / תרמילו, והרגילות היא לפרק / לקלף אותו קודם האכילה סמוך לאכילה אין זה נחשב כמלאכה האסורה בשבת אלא זוהי דרך האכילה של האדם ואין בזה 'מלאכה' אלא 'אכילה'.

ויש מהאחרונים[ח] שתירצו אחרת שהאיסור הוא דווקא במפרק הרבה ביחד, אבל במפרק כל פרי בפני עצמו ואוכלו מיד, דרך אכילה היא ומותר. גם סברא זו במהותה דומה לסברא הקודמת שבכגון דא אין זה נחשב 'מלאכה' אלא 'אכילה'.

והנה עד לפי מספר שנים הסויה ('אדממה') הייתה מגיעה אלינו הביתה רק בתור שמן, חלב, מזון לתינוקות, מאכלים מעובדים מסויה (שניצל סויה, נקניקיות סויה) ולא היינו רגילים לאכול את הסויה בצורתה המקורית, אך בשנים האחרונות נפוצה מאוד אכילת ה'אדממה' כתוספת למנה העיקרית או כמנה ראשונה או כחטיף בין הסעודות.

הרגילות היא לשווק את ה'אדממה' כשהיא בצורתה המקורית בתוך תרמיליה כשהיא מוקפאת, והצרכן מבשל אותה בביתו ומגישה לשולחן, והסועדים סמוך לאכילה מפרקים אותה אחד אחד סמוך ונראה לאכילתה.

לפי שני התירוצים שהזכרנו לעיל מבואר לכאורה שאין לחוש לאיסור של 'דש' במקרה זה מאחר שנפוץ מאוד כיום לצרוך את הסויה בתרמיליה ולפרק אותה בבית כחלק ממעשה האכילה, וכמו כן הפירוק נעשה מעט מעט ולא הרבה בבת אחת[ט].

ועל אף שפולי הסויה משווקים גם כשהם כבר מפורקים מתרמיליהם, מכל מקום מכיוון שישנה רגילות לשווק אותם לצרכן גם בתרמיליהם זה כבר משווה לזה שם אכילה ולא מלאכה[י].

גם לאיסור בורר אין לחוש כאן מאחר שהברירה נעשית סמוך לסעודה.

א - אדממה היא פולי הסויה. 'אדממה' היא שמה היפני שמשמעו 'שעועית על ענפים'.
ב - ס"ק כ"א.
ג - לשון השמירת שבת כהלכתה פרק ג' סעיף ל"ב (תשל"ט) וכן הוא באורחות שבת פרק ד' סעיף ה'.
ד - יש לציין מה שכתב השו"ע הרב בסידורו להמנע מאכילת אגוזים ולוזים בשבת מחמת חששות של מוקצה ובורר.
ה - דף קכ"ב עמוד ב'.
ו - עיין פמ"ג א"א שימן ש"כ ס"ק א', ועיין גם הגהות רעק"א לסימן שי"ט סעיף ו' ועוד.
ז - אגלי טל מלאכת דש סוף ס"ק י"א.
ח - עיין בששי"כ שם בהערה צ"ב שתי' כן עפ"י דברי הכלכלת שבת מלאכת דש.
ט - והנה באופן שמפרק את הפולים מהתרמיל ע"י הכנסת התרמיל לפה (וכמדומה שכך היא הדרך המצויה לאכילת האדממה) יש בזה סברא נוספת להקל, שהנה ידוע מה שאמר הגרש"ז זצ"ל שההיתר להניק תינוק בשבת (שהרי לכא' יש כאן ספייה בידים של מלאכת מפרק) הוא לא רק משום פיקוח נפש אלא משום שכל מלאכה הנעשית ע"י הפה בשבת אין לה שם 'מלאכה' (ונח' האחרונים אם סברא זו נוגעת גם למלאכות אחרות שאינם מלאכות הקשורות לאוכל ואכמ"ל) וא"כ ה"ה ב'אדממה' שפירוקה נעשה ע"י הפה שאין בזה מלאכת 'דש' וזו סברא חזקה שייתכן שעומדת בפני עצמה ולא צריכה כלל לצירוף ההיתרים המופיעים בגוף התשובה.
י - ולא גרע מבטנים בקליפה שמותר לפצח אותם בשבת למרות שמשווקים גם (ואולי אף בעיקר) בטנים קלופים. והנה דעת הגר"ש וואזנר שליט"א ששומר שבת יזהר מלאכול בוטנים בקליפה בשבת כמבואר בשו"ת שבט הלוי ח"א סימן פ"א והמנהג הפשוט הוא לא כדבריו (ועיין מש"כ בסוף התשובה שם) ומ"מ יש לעיין האם לפי שיטתו יהיה מותר לאכול אדממה בשבת, דהנה לא כל טעמי האיסור שכתב שם לגבי בוטנים שייכים לגבי אדממה, שבבטנים יש ב' קליפות משא"כ באדממה שיש רק קליפה אחת, ועוד שבטנים משווקים לאלפים ולמאות גם כשהם קלופים ('בטנים קלופים') ואדרבה הם יותר מצויים כבטנים קלופים ולא כבטנים בקליפה, אמנם פולי הסויה משווקים במידה שווה גם כפולים ללא תרמיל וגם כפולים עם תרמיל ('אדממה') ולכן יש מקום לומר שגם לדעת ה'שבט הלוי' שונה דין האדממה מדין הבוטנים, וסברא נוספת להיתר באדממה על פני בטנים בקליפה היא הסברא שהזכרתי לעיל בהערה 9. עוד יש להעיר שלדעת השו"ע סימן שי"ט סעיף ו' יהיה מותר לאכול אדממה אם מפרקה בשינוי (כלומר גם לולי מש"כ לעיל בגוף התשובה) וכן לדעת הרמ"א שם כיון שא"א לאוכלה ללא פירוק, אלא שיש לעיין באיזו צורה יפרק את האדממה שתחשב כ'שינוי'.

סיפור לשבת

בראשית: "במעיל ישן וזוג מגפיים"

דרש רבי אלעזר בן עזריה: "הקהל את העם" וכו' - אם אנשים באים ללמוד, נשים באות לשמוע, טף למה באין? כדי ליתן שכר למביאיהם. (חגיגה ג'). כיצד זוכים לבנים תלמידי חכמים? אמו של רבי יהושע בן חנניה יכולה ללמדנו פרק מאלף בעניין. על המשנה באבות (ב' ח') "אשרי יולדתו", מפרש ר"ע מברטנורא: "שהייתה מחזרת על כל בתי מדרשות שבעיר ואומרת: בבקשה מכם, בקשו רחמים על העובר הזה שבמעי שיהיה חכם. ומיום שנולד לא הוציאה עריסתו מבית המדרש כדי שלא יכנסו באוזניו אלא דברי תורה".

חלומו ושאיפתו של כל יהודי הוא לזכות בבנים תלמידי-חכמים ויראי ה'. רבים הם הטועים החושבים כי תלמידי החכמים וגדולי התורה זכו לזאת בגלל גאונותם או בגלל שכלם החריף. אין ספק כי דבר זה מועיל מאוד, אך אין ספק כי לגדלות בתורה צריך

המשך בעמוד הבא...

מסירות נפש שזו אולי אבן היסוד להצלחה בגידול הילדים.

ישיבת פוניבז' נחשבת לאחת מן הישיבות שגדולי תורה יצאו ממנה, וכשנשאל ראש הישיבה, הרב יוסף-שלמה כהנמן זצ"ל, כיצד הוא זכה להיות ראש הישיבה, השיב: "בזכות מעיל אחד ישן וזוג מגפיים". ומעשה שהיה כך היה: לילה. חורף, קר. העיירה הקטנה "קול" מכוסה במעטה לבן של שלג סמיך. בבית קטן וישן בקצה העיירה יושבת משפחת כהנמן סביב שולחן העץ הישן שלהם. שישה ילדים רעבים וקפואים מקור. הרוח נושבת וחודרת לתוכו דרך הסדקים וקירות העץ הרעועים. בשקט בשקט, בקול עצוב, שואלת אם המשפחה: "נו, ילדים, מי ילך מחר ל"חדר"?" בסוגיה קשה זו דנים כעת בני המשפחה, סוגיה קשה ומורכבת. בבית זוג מגפיים ומעיל אחד בלבד. אי אפשר לצאת החוצאה בלי מגפיים ומעיל. רק ילד אחד מילדי כהנמן יוכל ללכת מחר אל ה"חדר" ללמוד. ילד אחד בלבד, מבין ששת הילדים, ינעל מחר את מגפי הגומי הכבדות, יתעטף במעיל הצמר הישן וילך ל"חדר". חמשת אחיו יישארו בבית. אי אפשר לצאת את הכפור בלי כסות חמה. אך מי מהם יזכה ללכת מחר אל ה"חדר"? תורתו של מי חשובה יותר? יהושע צריך להתחיל מחר את לימוד המשנה, מאיר עדיין לא סיים את אותיות הא"ב, יוסף-שלמה לומד כבר גמרא ולימודו חשוב ביותר... את מי תשלח אמא לבית המדרש? זו היתה אחת הסוגיות היותר קשות והיותר מסובכות בהן נתקלה האמא לבית כהנמן. ששת בניה חפצים בתורה. כל אחד מהם רוצה ללכת מחר ל"חדר" ולחזור על תלמודו, על אותיות הא"ב, על המשנה והגמרא... רק אחד יזכה בסופו של הדיון המיגע הזה ללכת אל ה"חדר". במי תבחר? חושך ודממה בבית. הילדים נמים בשלווה במיטותיהם. לא שמיכה להם ולא פיג'מה חורפית חמה. דלות ועוני שוררים בכל פינות הבית. רק אמא ערה ואינה מוצאת מנוחה לנפשה. עוד רגע קט יעלה עמוד השחר, והיא לכלל החלטה עדיין לא הגיעה... השעון הישן שבביתם צלצל שלושה צלצולים. שלוש לפנות בוקר. והנה, בהבזק של רגע, ידעה אמא כהנמן את שעליה לעשות. חיש קל ניגשה למיטתו של בנה בכורה, טפחה קלות על לחיו והעירה אותו. בזריזות עזרה לו להתלבש ולנעול את המגפיים הכבדות. וכך, כשהוא נעול במגפיו ולבוש במעיל החורפי, יצאה איתו אמא אל ה"חדר". קר בחוץ, ערימות השלג גבוהות והולכות. חושך בחוץ, עמוד השחר טרם עלה וירח חיור משוטט לו ברקיע השחור. לאט לאט מתבוססת אמו בשלג. בידה האחת חופרת גומות במשטח הלבן והקר, ובשניה אוחזת בידו של בנה בכורה. שניהם קופאים מקור, ההליכה איטית וקשה ולא אחת שניהם מחליקים בשלג הצחור, כשלעיתים דם ניגר מידיה של האם. הם מגיעים אל ה"חדר". שקט בכיתה. דממה עמוקה של טרם שחר. אמא פושטת ליוסף-שלמה שלה את המעיל, חולצת את מגפיו, מטביעה נשיקה מצלצלת על לחיו וחוזרת הביתה. יוסף-שלמה נותר לבדו בכיתה הריקה. לאט לאט, עקב בצד אגודל, חוזרת אמא הביתה. קר לאמא, שיניה נוקשות ואצבעותיה קופאות מקור. היא ניגשת למיטתו של דב, רוכנת לעברו, מעירה גם אותו, עוזרת לו להתלבש, נועלת לו את המגפיים הכבדות והמסורבלות, עוטפת אותו במעיל ויוצאת שוב אל ה"חדר". בשקט בשקט, כדי לא להעיר את הישנים, מתקדמים אמא ודב אל ה"חדר" בשלג הגבוה, ברוח הטופחת והמכה על פניהם ללא רחם. אמא משפשפת את כפות ידיה, מצמידה אותן על פיה ומנסה לחמם אותן. דב הקטן פושט את מעילו, חולץ את מגפיו ומצטרף גם הוא ליוסף-שלמה הממתין למלמד שיגיע. אמא חוזרת הביתה כדי להוליך את ארבעת בניה האחרים אל בית תלמודם. שתים-עשרה פעמים עשתה אמא את הדרך הזו. שש פעמים בדרכה אל ה"חדר" ושש פעמים בשובה משם. פניה של אמא אדומות אדומות. דקירות איומות מכריעות את גבה הכואב. גם אצבעותיה איבדו מזמן את תחושתן. הנה סיימה את תפקידה. צעיר בניה נמצא גם הוא בבית תלמודו. עזר לה האלוקים והיא הצליחה להוליך את ששת בניה אל ה"חדר" עם המעיל היחיד וזוג המגפיים הבודד שברשותה. כעת נופלת אמא על המיטה באפיסת כוחות מוחלטת. רופא העיירה שהגיע בבהילות לבודקה, קבע בסבר פנים חמור כי אמא לקתה בדלקת ריאות חריפה...".

את הסיפור הזה היה רבי יוסף שלמה כהנמן, מרן הרב מפוניבז' זצ"ל, מרבה לספר. בעיקר היה מספר זאת בימי החורף הקרים כשבתי ישראל מוסקים היטב בתנורי הגז או הנפט, וילדים קטנים וגדולים לבושים במיטב האפודות והסוודרים, המגפיים וכל השאר... "רק בזכות הסיפור הזה יכולתי לבנות את הישיבה", - נהג הרב מפוניבז' זצ"ל לומר. "הגעתי ארצה שבור בגוף וברוח, משפחה שלמה איבדתי באירופה העשנה. אבא, אמא, אחים, אחיות, אישה וילדים. בודד וגלמוד הגעתי לארץ הקודש, נמלט מלשונות הדם והאש שאחזו באירופה שבעת המלחמות. עליתי לארץ והתיישבתי בבני ברק. שממה מוחלטת הייתה אז בעיר. שממה גשמית ורוחנית. על המגרש הענק של הנדיב המפורסם רבי יעקב הלפרין הקמתי את הישיבה. בעשר אצבעותיי עשיתי זאת, כשמאירופה לא פוסקות להגיע בשורות המוות והחורבן..." "הצער העביר את הרב כהנמן על דעתו..." - טענו כולם. "מי מקים בתקופה כזו ישיבה?! איש לא יודע מה ילד יום, והרב מפוניבז' מתעסק עם פועלים... חבל על המאמץ והכספים שמשקיע הרב מפוניבז'. הישיבה תישאר בשיממונה, חבל..." כך אמרו האנשים וזו הייתה האווירה בא"י באותם הימים. אבל דמותה של אמא הולכת ובאה שוב ושוב - שש פעמים רצופות עם מעיל צמר היחיד שלנו וזוג מגפיים - עמדה לנגד עיני וקראה באוזניי: יוסף-שלמה, הקם את הישיבה! אל תרפה! היסודות של ישיבת פוניבז' במרומי הגבעה הבני-ברקית המפורסמת מסתיימים במלט ובטון חזק, אבל הם מתחילים במעיל אחד ישן ובזוג מגפיים..." ("אור דניאל").

(מאוצר הסיפורים של הרב חנניה צ'ולק, יו"ר "עזר מציון".)

המשך בעמוד הבא...

הנחש מסתפק במועט...

משל נפלא אמר המגיד מבאר זצ"ל:

מעשה באדם כילי ערירי, קמצן קפוץ יד שלא מלאו ליבו להוציא כסף על שכירת דירה, והיה ישן בחנותו בין הסחורה. יום אחד חלפה במוחו מחשבה, הן לא טוב היות האדם לבדו, מתי אעשה גם אנכי לביתי, ומתי אקים משפחה, פנה לשדכן וביקשו שיחפש לו אשה הראויה לו. אמר לו השדכן וכי עלה בדעתך שתהא אשה שתסכים להתגורר בין השקים בתוך חנותך, וכלום אינך יודע מה שאמרו חכמים, שלעולם יבנה אדם בית ואח"כ ישא אשה?! לא אוכל לטפל בעניינך עד שיהיה לך בית לשכן בו את רעיתך. אמר לו הקמצן, אכן תוך שבוע ימים אביא לך בית מפואר כפי שאני מכירך. ענה השדכן לא ימלאך לבך אף לשכור צריף קטן, השיב הקמצן ראה תראה איזו דירה אשיג... סייר בעיר והגיע לשכונה היקרה, נעץ עיניו במעונות המהודרים, רחבי הידים ועטורי המדשאות ותמה - כסף כה רב בזבזו כאן לשוא.פנה לאחד הבתים, בית גדול לכם החמיא לדיירים, ברצוני לשכור בו פנה קטנה, לקבוע בה מסמר. בבית הראשון טרקו את הדלת בפניו. בשני אמרו שבעה"ב איננו ובלא רשותו לא יעשו דבר. בשלישי נתקל באדם חמדן. שאלו לשם מה אתה צריך לתלות מסמר, ענה כדי לתלות בו צרורות וחפצים, מסמר אחד ויחיד אתלה ונעשה על זאת חוזה מפורט. דרש ממנו בעה"ב מאה זהובים, אמר לו הקמצן בשביל מסמר אחד רא אתן יותר מזהוב, סוף דבר התפשרו על עשרה זהובים וערכו חוזה מפורט. תקע הכילי את המסמר ותלה עליו את כובעו. כעבור שעה שב, חבש את כובעו ותלה את מעילו. בתחילת הלילה שב, נטל את מעילו ותלה את צרורו. בחצות הלילה נקש בדלת והחריד את בני הבית משנתם, הרי צריך הוא ליטול דבר מה מן הצרור. באשמורת הבוקר העירום דפיקותיו, יש בידו דבר מה להוסיף לצרור. לפני הצהרים שב ודפק בדלת, הפעם אחז בידו שק כבד, נטל את הצרור ותלה את השק על המסמר. הריחו בני הבית ריח צחנה עולה מן השק בדקו והנה פגר של חתול שם. רדפו אחריו ובקשו שיטול את גוש הצחנה, אמר להם זכותי היא ואין בידכם למנוע ממני זאת. פנו שוב לביתם, ולא יכלו להיכנס, הנבלה המבאישה העלתה צחנה נוראה והדירה המתה זבובים, פרעושים ויתושים. עוד הם עומדים חסרי אונים והכילי הגיע, ובידיו שני פגרים נוספים... שמו דיירי הבית נפשם בכפם, כסו בידם האחת את חוטמם, ובשניה גררו את חפציהם והוציאום החוצה כשהם נמלטים מדירתם... פנה הכילי אל השדכן, ובישר לו בחיוך השגתי דירה מהודרת בעשרה דינרים... כך הוא דרכו של היצר הרע לדחוף מסמר אחד אצל האדם, וע"י המסמר שולט אח"כ על הכל... לכן המבקש להיות בעל הבית - לא יניח אף פיסת בעלות לזולתו, כדי שלא ייאלץ לנטוש את ביתו.

(אוצרות התורה)

שביבים / שאול שיף

לפי שראה רק שניים

מובא במדרש: "למה חטא אדם הראשון? לפי שראה שניים ולא ראה שלושה". וביאר הגאון מוילנא (הובא ב'קול אליהו', שהנה במסכת אבות (ג', א') שנינו: "הסתכל בשלושה דברים ואין אתה בא לידי עבירה. דע מאין באת ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד לתן דין וחשבון. מאין באת? מטיפה סרוחה, ולאן אתה הולך? למקום עפר רמה ותולעה. ולפני מי אתה עתיד לתן דין וחשבון? לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה". והנה אדם הראשון לא בא מטיפה סרוחה, אלא היה יציר כפיו של הקב"ה. ממילא הוא ראה רק שניים ולא שלושה ולכן חטא.

(הרב ש.לווינשטיין)

והות באדם לרוח ממללא

על הפסוק ויהי האדם לנפש חיה (בראשית ב', ז') מתרגם אונקלוס, שיכולת האדם לדבר: "רוח ממללא" זה מה עשה את האדם לנפש חיה וייחד אותו מכל הבריאה. וקראתי עצה מעניינת למגמגמים, בספר "מנחת תודה / תורה", שזה עתה יצא לאור, פרי מאסף של הרב הגאון, ר' גדלי-ה הוניגסברג שליט"א, מאמרותיו ותשובותיו של מרן ר' חיים קנייבסקי שליט"א, לפונים אליו.

הרב היה מציע למגמגמים לקנות בובה ולהתאמן עליה בדיבור בקצב הרצוי ובעיתוי הנוח להם. מסתבר, כי זו הייתה גם עצתו של אביו זצ"ל "הסטייפלר". בשיחה עם הגולם "בובה", אין כל מתח וחרדה, וככה אט אט, במקרים לא חריגים, ניתן להגיע לרמת דיבור רגילה.

עצה מן התורה

כתב מרן החיד"א (ב'ברכי יוסף' יו"ד ס' קע"ט, ו) וז"ל: והנה אמרו בילקוט משלי (פ"י רי"ט), אם בקשת ליטול עצה מן התורה הוי נוטל. וכן בדוד הוא אומר "בפקודיך אשיחה" עכ"ל. ומשמע דליטול עצה מן התורה אפשר, ובכלל זה הוא לפתוח בתורה לראות פסוק המזדמן. ומצאתי בקונטרס כתב יד להרב מהר"ר אליהו הכהן ז"ל בעל מחבר ספר "שבט מוסר", שכתב וז"ל: קבלתי מרבותי, כשהיו רוצים לעשות

איזה דבר והיו מסופקים אם לעשותו אם לאו, היו נוטלים חומש או נ"ך והיו פותחים אותו ורואים ראש הדף, מה פסוק היה מוצא, וכפי מה שמראה אותו פסוק היו עושים ונמצא שהיו מתיעצים עם התורה כדת מה לעשות בכל ענייניהם, עכ"ל החיד"א.

ב"כתר ראש" מובא בשם הגר"א זצ"ל דרך אחרת ליטול עצה מן התורה. וז"ל: גילה רבינו (הגר"א) סוד ליקח עצה מן התורה, והיינו שילמוד בחשק רב עד שידמה לו כלומד לשמה, ואז לחשוב על המבוקש אם לעשות או לאו, וכפי שיעלה על הדעת אז, כן יעשה, וזו היא עצת התורה. וכן מסופר על הגאון רבי אלחנן וסרמן זצ"ל שנכנס אצלו יהודי כשר, מתושבי ברנוביץ, להמלך עמו בעניני מסחר ופרנסה, פתח וסיפר לו שמתלבט בעסק פלוני אם לעשותו אם לאו ואינו יודע לשית עצות בנפשו, מיד נטל ר' אלחנן את הגמרא פתח ולמד במשך רגעים אחדים, בעוד האיש השואל יושב לפניו דומם ומצפה לתשובתו ביראת כבוד, אח"כ סגר את הגמרא והשיב לאותו יהודי מה שהשיב. כשיצא הלה, הבחין רבי אלחנן בסימני תמיהה על פניו של תלמיד פלוני מבאי ביתו, שנוכח בשעת מעשה, מה לשאלה מסחרית ולעיון בגמרא? אמר לו, דברי תורה מיישרים את השכל, זורעים אורה, והנה, אחרי שלמדתי מעט עזרני השי"ת לייעצו עצה ישרה, וזה שאמר ר"מ על העוסק בתורה לשמה... "ונהנין ממנו עצה ותושיה".

"בך לבד בטחנו"

שלושה עולמות ראה הרה"ח ר' דב (בעריש) כ"ץ שליט"א מחשובי חסידי ויז'ניץ: עולם בנוי, חרב ובנוי. בספרו "בך לבד בטחנו" שיצא באחרונה לאור על ידי "גנזך קידוש השם" (בני-ברק) הוא משתף את הקוראים, במסע חייו המופלא. החל מעיירת הולדתו, הקהילה המפוארת סעקעלהיד שבטרנסילבניה, על ישיבתה המעטירה, שבראשה עמד רבם האהוב הגה"ק רבי יהודה סגל ראזנר הי"ד, עבור דרך הזוועות הבלתי נתפסות של שנות החורבן המשולבות בעוצמת הרוח היהודית לאורך התופת הנאצית, ועד להתנערות מעפר ואפר והקמת דור המשך מפואר לאחר מסע חתחתים בדרכו לארץ הקודש.

זהו מסמך נוסף של "גנזך קידוש השם" בשרשרת העדויות, המצטברות אחת אל אחותה, על התופעה המופלאה של קידוש השם בשנות השואה. להלן שני קטעים מן הספר שצימררו אותי:

"ואציין בשורות אלו דברים קדושים נשגבים ורמים, שסיפר לי ניצול השואה ר' מנשה קניג ז"ל מירושלים. כששהה לאחר המלחמה כ"ק מרן האדמו"ר ה"אמרי חיים" זצוק"ל בעיר בודאפסט, נכנסו אליו ר' מנשה ועימו מספר אברכים ניצולי שואה, וביקשו ממנו סידרי תשובה על התגעל נפשם בשואה האיומה במאכלות אסורות.

הרבי הקשיב להם בתשומת לב מיוחדת, ופרץ בבכי מר, נרעש ונסער קם ממקומו והחל להתהלך בחדרו אנה ואנה תפוס שרעפים, פניו הקדושות התרגשו מאד ובקושי יכול היה לכבוש את רוחו הסוערת. לאחר כחצי שעה נעצר פתאום, נטל בשתי ידיו הטהורות שת ידו של ראש המדברים ואמר לו בלשונו הק': מה אתם מבקשים? תשובה על מה שאכלתם בתקופת השואה! אהובי נפשי שמעו נא את מה שאומר לכם! אחרי מאה ואשרים שנה, כשתעמדו לפני בית דין של מעלה, ויבדקו מאזן מעשיכם בעוה"ז לזכות או לחובה, אז תמצאו כי בסעיף של מאכלות אסורות, לזכות גדולה תחשב לכם אותה אכילה. יאירו ויזהירו הימים האלו, שאכלתם בשנות השואה, באותיות מאירות כאור שבעת הימים.

והמשיך - בימים כתיקונם גם אם האדם נזהר מאד, ומקפיד ביותר על מה שהוא מכנים אל תוך פיו, אי אפשר כמעט שלא יכשל אם לא באיסור ממש אז באיזו חומרה.

אולם באותם הימים, לא רק שמותר היה לאכול כל מה שהושג, אלא "מצווה וחובה גדולה ונשגבה" היה לאכול כל מה שניתן, בלי נקיפות מצפון. אכילת בשר "דבר אחר" היתה דומה אז ממש לאכילת כזית בשר בפסח, בזמן שבית המקדש היה קיים, ואולי אף יותר מזה. מקנא אני בכם אברכים יקרים - קדושים! והלוואי ואזכה גם אני למה שאתם תזכו בגן עדן בשכר אותה אכילה באותם ימים".כך האדמו"ר.

וכעתה כן אז - השפלים הללו!!!

"כשהחשיך היום התקדמנו באיטיות רבה לעבר העיר חיפה. היות והיה לילה עלו כולם על הסיפון לחזות מרחוק באורותיה הנוצצים של העיר חיפה, אולם לפתע הבחנו באור קטן המתקרב לעברנו, ופתאום כאילו מהשמים הוארה הספינה באורות חזקים מכל עבר ע"י פרוז'קטורים גדולים של הבריטים, ראינו שאנו מוקפים בצי של ארבעה משחתות מלחמה בריטים אימתניים ועל הספינות חיילים נושאי נשק חם, הם צעקו אלינו בבוז... הרי אמרתם שזו אניית סחורה... אנו כבר רואים איזה סחורה יש לכם... והורו לנו להסתובב ולהפליג לכיוון האי קפריסין, שהיה אז תחת שלטון בריטי. מנהיגי הספינה התחננו והפצירו בבריטים כי ירחמו על אלפי הנוסעים - פליטים מהמלחמה הארורה, וכל בקשתם אחר מה שעבר עליהם, לעלות לארץ אבותיהם, אך כל הבקשות וההפצרות הושבו ריקם, הבריטים הודיעו חד משמעית כי שערי ארה"ק סגורים בפנינו, והמשחתות הבריטיות ליוו אותנו עד לנמל חיפה.

יום שלישי ג' כסלו (26 לנובמבר) - רגעים גורליים - האדמה הקדושה בקושי כמה מטרים מאיתנו ואנו איננו מסוגלים לחון את עפרה, בנמל הבחנו בשורות של חיילים בריטיים העומדים הכולהעביר אותנו מהספינה לאניית גירוש, אולם הפליטים, בפרט הצעירים שבינינו, לא רצו לוותר על חלומם הנכסף, ובו ברגע שהחיילים עלו על האנייה כשבידיהם מקלעים ורובים, החלה מלחמה זוטא בין הפליטים לחיילים, הפליטים זרקו לעבר החיילים 'כגשם מטר' מכל הבא ליד, קרשים וברזלים, קופסאות שימורים וחפצים שונים, אף היו כאלו שהדליקו קופסאות באש וזרקו אותם בוערים לעבר החיילים, החיילים השיבו מלחמה כשהם מתיזים גז מדמיע לעברנו. חלק מן החיילים ספגו פגיעות מאיתנו ונפצעו. לשווא היה כל נסיונם, הם לא הצליחו להשתלט על ספינתנו והתרחקו.

תוך דקות התארגנו החיילים מחדש והם פרצו לתוך האנייה ביריות באש חיה לעברנו. מיריות קטלניות אלו נפגעו מספר פליטים, ביניהם - נפגע אנושות במצחו ונהרג הבחור בן השבע עשרה בנש"ק הרב **יצחק יהודה יחיאל אייזיק רוזנבוים** הי"ד בנו של כ"ק האדמו"ר רבי חיים מרדכי מנדבורנה זצ"ל. הרה"צ משה הגר שהכיר את הנער מעיר מולדתו, מיהר אליו וניסה להנשימו אך לשווא, מאוחר יותר הועבר גופו הקד' לקבורה בבית העלמין שבעיר חיפה, התחושה שלנו ממותו הטראגי היתה הקשה מאד. לא יכולנו להאמין אחרי שנות סבל כאלו, כשעברנו גיהנם חי עלי אדמות, נהרגים אחינו בני ישראל מול הארץ הנכספת ארץ ישראל. מותו של הצעיר ומספר הנפגעים שבקרבנו עוררו סערה ותסיסה גדולה בקרב אנשי הספינה. אלמוני, פרטיזן ככל הנראה שראה כיצד נרצח הבחור, הרג חייל אנגלי שהתקרב אליו, בתגובה הוא נורה ונהרג, וגופתו נפלה מהאנייה על שרשרת העוגן. (מאוחר יותר גם הוא נקבר בחיפה)".

בסוד שיח

כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים בדוא"ל: besod@013net.net

עיצוב ועריכה גרפית:
גיל ויין עיצוב גרפי
אימייל. gilwein26@012.net.il